

використовує центральні й місцеві теле- та радіоканали, електронні й друковані ЗМІ, мережу Інтернет.

У ході наукового дослідження встановлено, що з метою удосконалення інформаційно-комунікаційної діяльності ДСЗ широко використовує можливості нових інформаційних технологій. Так, нещодавно ДСЗ запустила на своєму офіційному Інтернет-порталі нову платформу «Професійна орієнтація та розвиток кар'єри», яка стала дієвим практичним інструментом в системі профорієнтації населення.

З метою економії обмежених фінансових ресурсів та організації безперервного підвищення кваліфікації керівних працівників і спеціалістів ДСЗ на базі Центру підвищення кваліфікації Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (ПК ДСЗУ) забезпечено дистанційне навчання з використанням електронної платформи Moodle. В умовах карантину для проведення зі слухачами Центру підвищення кваліфікації занять в режимі online науково-педагогічні працівники Інституту широко використовують загальнодоступні месенджери Zoom, Juste Meet, Google Meet та інші сучасні комунікативні технології.

4.3. Інноваційні технології реалізації бюджету участі в умовах розвитку е-демократії в Україні (на прикладі Полтавської області) (Лахижа М.І., Єгоричева С.Б.)

Розвиток сучасних інформаційних технологій суттєво впливає на громадянське суспільство, сприяючи його формуванню та удосконаленню. Інноваційні технології сприяють поглибленню демократії, яка внаслідок ширшого залучення громадян до громадсько-політичного життя все більше набуває рис прямої демократії. Суттєвим явищем суспільного життя стає така форма прямої демократії, як демократія участі (партисипативна), яка об'єднує політиків та пересічних громадян завдяки поглибленню їх взаємодії у виробленні, прийнятті та реалізації рішень на регіональному та місцевому рівнях.

Поняття «електронна демократія» (е-демократія) в українському законодавстві трактується як «форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та

державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у демократичних процесах...» [171].

На наш погляд, е-демократія може розглядатися в першу чергу як інноваційний на даний час механізм здійснення демократії, розширення прямої демократії шляхом використання інформаційних технологій. Такий підхід застосовується й провідними українськими вченими з питань е-урядування, які стверджують, що «Метою державної політики е-демократії має бути забезпечення багатовекторних інтерактивних потоків комунікації, покликаних поєднувати громадян, обраних ними депутатів усіх рівнів та виконавчу гілку влади [52, с. 12]

Серед 19-ти принципів е-демократії, визначених у Рекомендаціях Ради Європи у 2009 році [256] варто виокремити твердження, що основне завдання електронної підтримки демократії – це сприяння демократизації інститутів та процесів, популяризація демократичних цінностей. Е-демократія розглядається як інтегральна частина інформаційного суспільства, яка постачає інноваційні інструменти участі громадян у публічному житті та політичних процесах.

Одним з ключових напрямів Концепції розвитку е-демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації є розвиток таких інструментів демократії, як онлайн обговорення проектів нормативних актів, а також бюджет участі (БУ) – партисипаторний (партисипативний) бюджет (ПБ), відкритий бюджет (ВБ), громадський бюджет (ГБ). Бюджет участі є важливим кроком до розвитку прямої демократії та зростання громадянської активності, оскільки дозволяє мешканцям формувати, використовувати з найбільшою користю для себе та контролювати частину місцевих бюджетів. Це особливо важливо для посткомуністичних країн.

Бюджет участі або партисипаторне бюджетування (ПБ) оцінюється авторами як інструмент розвитку демократії та додатковий важіль для вирішення важливих публічних проблем. Бюджет участі є прямим демократичним підходом до складання місцевого бюджету. Він надає громадянам можливість ознайомитись з бюджетними операціями та обмірковувати, обговорювати та впливати на розподіл публічних фінансових ресурсів. Це інструмент для навчання, залучення й розширення можливостей громадян та посилення потреби у належному управлінні.

Проблематика е-урядування, е-демократії та партиципаторного бюджетування поширена як в українській, так і у зарубіжній науці. Доцільно ділити монографію К. Іщейкіна [63], а також публікації О. Кириленко та І. Чайковської [65] та Б. Дороша [46]

Українськими вченими вже робилися спроби осмислити суть партиципаторного бюджету як інноваційного інструменту управління на місцевому рівні, в т. ч. й на Полтавщині (Ю. Глущенко, В. Писаренко).

Методологія нашого дослідження ґрунтується на розумінні важливості становлення е-демократії в трансформаційному суспільстві, врахуванні багатосторонності цього процесу, прагненні до вивчення і впровадження в Україні зарубіжних досягнень. Компаративний аналіз здійснювався на основі вивчення діяльності органів місцевого самоврядування Полтавської області та польського досвіду використання інноваційних технологій реалізації бюджету участі в умовах розвитку е-демократії на регіональному рівні.

Використано матеріали Полтавської обласної ради, наукові публікації українських та зарубіжних авторів, а також інформаційні матеріали, розміщені на веб-сайтах органів влади та наукових закладів. До аналізу розвитку е-демократії в регіоні були залучені аспіранти та магістранти Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України.

Виклад результатів аналізу стану та ефективності процесу партиципаторного бюджетування. Бюджет участі на регіональному рівні вперше почав застосовуватися ще в період 80-х років ХХ століття в Латинській Америці. Згодом бюджети участі окремих регіонів з'явилися у Австралії та Канаді, а в період 1990-х років – і в Європі, де став основним механізмом партисипації для багатьох країн. Базовими елементами бюджету участі є обговорення бюджету; залучення представницьких органів влади; повторюваність; проведення публічного консультування; розвиток механізмів підзвітності; реальна участь (бажання та можливість).

Особливо важливого значення бюджет участі набуває у посткомуністичних країнах, сприяючи зростанню громадської активності, а отже – виступаючи інструментом формування громадянського суспільства та розвитку е-демократії. У Польщі окремі складові бюджету участі вперше запроваджено у Полоцьку у 2010 році, а повноцінний бюджет участі – у Сопоті у 2011 році.

В Україні бюджет участі вперше було впроваджено у 2015 році у Луцьку, Полтаві, Черкасах та Чернігові. У січні 2018 року партиципаторний бюджет працював уже у 23 обласних центрах [34]. Активно використовувався зарубіжний досвід, наприклад, польський досвід у Житомирі та на Полтавщині

Паралельно партиципаторне бюджетування розвивалося й на регіональному рівні. Полтавська обласна рада стала однією з перших в Україні щодо впровадження обласного конкурсу проектів розвитку територіальних громад, головною ідеєю якого є створення інформаційного банку інноваційних ідей та впровадження їх у практику діяльності органів місцевого самоврядування. Ідея співфінансування з обласного бюджету розвитку територіальних громад в області уже з 2010 року набула практичного втілення, що пізніше позитивно проявилось в організації реалізації бюджету участі.

Рішенням Полтавської обласної ради від 26 квітня 2017 року було затверджено Обласну програму «Бюджет участі Полтавської області на 2017–2020 роки» [163]. Таким чином було реалізовано першу в Україні, та навіть у Європі, програму «Бюджет участі», дія якої поширилася на цілий регіон.

Ініціативу розроблення Програми започатковано Розпорядженням голови обласної ради № 206 від 19.09.2016 р. «Про створення робочої групи з питань розробки й втілення основних положень, принципів та Програми бюджету участі Полтавської області». Розробником та співрозробниками Програми стали Виконавчий апарат Полтавської обласної ради, робоча група з питань розробки й втілення основних положень, принципів та Програми бюджету участі Полтавської області.

Програма розроблена відповідно до норм Бюджетного кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» з використанням міжнародного досвіду щодо активізації участі громадян у прийнятті рішень та методології реалізації механізмів партиципаторного бюджетування.

Обсяг фінансування Програми визначається щороку у межах наявного фінансового ресурсу обласного та місцевих бюджетів. Прогнозований обсяг коштів з обласного бюджету на реалізацію програми становив на чотири роки 6354 тис. грн. Проекти-переможці фінансуються 50/ 50 з обласного і місцевого бюджетів

Основними напрямками реалізації Програми визначено інформаційно-промоційну кампанію; подання проектів; розгляд та

перевірка проектів; голосування за проекти; встановлення результатів та визначення переможців; реалізація проектів та порядок звітування.

Очікуваними результатами виконання Програми передбачено: створення механізму реалізації партнерських відносин між територіальними громадами та органами місцевого самоврядування; запровадження інноваційних механізмів залучення громадян до співпраці в бюджетному процесі; залучення жителів до процесу прийняття рішень органів місцевого самоврядування; формування довіри громадян до органів місцевого самоврядування; підвищення відкритості діяльності органів місцевого самоврядування; підвищення рівня прозорості процесу прийняття рішень шляхом надання жителям області можливості безпосереднього впливу на бюджетну політику; вирішення питань, які найбільше хвилюють членів територіальних громад області

Рішенням Полтавської обласної ради від 19 жовтня 2018 року № 886 «Про внесення змін до обласної програми «Бюджет участі Полтавської області на 2017 – 2020 рр.» (зі змінами)» до фінансової частини програми було внесено суттєві корективи, згідно яких втричі збільшено фінансування з обласного бюджету на 2019 – 2020 рр. (Таблиця 4.1).

Таблиця 4.1.

Уточнений обсяг коштів з обласного бюджету на реалізацію програми (тис. грн.)

2017	2018	2019	2020	Всього
135	2 190 (2068)	6 190 (2073)	6 190 (2078)	14 705 (6354)

Складено авторами за матеріалами сайту Полтавської обласної ради [18]

Таким чином приєднання до програми стало більш привабливим для територіальних громад. У 2019 році відбулося удосконалення інституційного забезпечення бюджету участі. Так, 2 серпня Розпорядженням голови Полтавської обласної ради № 167 затверджено «Положення «Про супровід та реалізацію проектів бюджету участі Полтавської області» [153].

Регламентовано створення пунктів супроводу бюджетів участі; проведення Інформаційно-промоційної кампанії; створення та діяльність локальних груп з питань бюджету участі; порядок підготовки та подання проектів; порядок розгляду та перевірки

проектів; встановлення результатів та визначення переможців; хід реалізації проектів та порядок звітування

Пункт супроводу бюджету участі (далі – пункти супроводу) – це спеціально визначене місце, у якому відповідальні особи, члени робочої та локальних груп виконують функції прийому громадян з питань бюджету участі та шкільного громадського бюджету Полтавської області (інформаційно-консультативна підтримка, прийом проектів, голосування тощо), а громадяни можуть здійснювати волевиявлення щодо підтримки того чи того проекту, що бере участь в конкурсі та отримати інформаційно-роз'яснювальну, консультативну, методичну та практичну допомогу у підготовці проекту, його поданні та реєстрації, організації агітаційної роботи щодо підтримки громадянами власної ініціативи, здійсненні контролю за ходом реалізації проекту у разі перемоги.

У 2019 році було затверджене Положення про супровід та реалізацію проектів шкільного громадського бюджету Полтавської області [134], яким визначено основні вимоги до його організації та впровадження.

Шкільний громадський бюджет Полтавської області визначено як процес взаємодії органів місцевого самоврядування з молоддю, спрямований на залучення учнів системи закладів загальної середньої освіти Полтавської області віком від 14 до 18 років до участі в бюджетному процесі шляхом подання ними проектів та проведення відкритого громадського голосування за такі проекти з подальшим фінансуванням для їхньої реалізації

Завдання проекту:

- підтримка реалізації концепції Нової української школи;
- підвищення рівня довіри молоді до процесів прийняття рішень органами місцевої влади; їх залучення до процесів врядування;
- підвищення рівня інформованості та обізнаності молоді у сфері громадського бюджетування та молодіжної партиципації.

Функції організації, підготовки та виконання основних завдань та заходів щодо впровадження та реалізації шкільного громадського бюджету покладено на локальні групи з питань бюджету участі – постійно діючі консультативно-дорадчі колегіальні органи, які створено розпорядженням голови відповідної районної ради для організації, підготовки та виконання основних заходів та завдань щодо впровадження та реалізації бюджету участі в Полтавській області.

Функції координування виконання основних заходів щодо впровадження та функціонування шкільного громадського бюджету покладено на робочу групу з реалізації обласної програми «Бюджет участі Полтавської області на 2017 – 2020 роки»

Удосконалення роботи над підготовкою та реалізацією бюджетів участі продовжувалося і у 2019 році. Відповідно до статей 6, 41 Закону України „Про місцеві державні адміністрації”, постанови Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 196 „Деякі питання державного фонду регіонального розвитку” (зі змінами) та наказу Міністерства регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України від 24 квітня 2015 року № 80 „Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку”, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2015 року за № 488/26933 (зі змінами), з метою застосування механізму відбору та фінансування проектів-переможців „Всеукраїнського громадського бюджету” під час підготовки, оцінювання та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, які реалізуються за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку видано розпорядження голови полтавської ОДА, яким затверджено «Положення про порядок ініціювання та подання проектів Всеукраїнського громадського бюджету Полтавської області» [153].

Проекти приймаються з 20 липня по 20 серпня, перевіряються по 7 вересня. З 14 по 30 вересня проводиться відкрите голосування. Слід відзначити, що перед голосуванням проводиться відсіювання неякісних проектів. Наприклад, у 2017 році було подано 217 проектів, а для голосування відібрано 189.

Важливою стала відеоінструкція з електронного голосування [23], яка є універсальною для всіх областей.

У програмі «Бюджет участі» може взяти участь кожен житель Полтавської області. Учасник має подати заявку на реалізацію власного проекту в галузі житлово-комунального господарства, спорту та туризму, культури та освіти, енергозбереження, безпеки та громадського порядку, навколишнього середовища. Ініціатива повинна знайти підтримку 30 полтавців. Далі, шляхом рейтингового голосування, визначаються переможці.

Проведений нами аналіз свідчить про успішність програми та зростання кількості відібраних проектів (Таблиця 4.2). Аналіз

свідчить, що географія проектів розширюється. Так, у 2018 році переможці (60 проектів) представляли 15 районів, у 2019 році переможці (71 проект) представляли 17 районів області. Найактивніше подаються проекти із Гадяцького району (12 переможців).

Таблиця 4.2.

Кількісні показники реалізації обласної програми «Бюджет участі Полтавської області на 2017–2020 роки».

2017 р.		2018 р.		2019 р.		Всього за 3 роки	
Голосува лося проектів	Перем ожці	Голосува лося проектів	Перем ожці	Голосува лося проектів	Перем ожці	Голосува лося проектів	Перем ожці
189	42	260	60	200	71	644	173

Складено авторами за матеріалами сайту Полтавської обласної ради [18]

Водночас помітно, що поки що основна частина голосуючих здійснює цей процес не в електронній, а у письмовій формі. У 2019 році за найпопулярніший проект «Освітлення пішохідних переходів – турбота про жителів Карлівщини» проголосувало 10 тис. 115 осіб (10 тис. 50 голосів у письмовій формі; 65 в електронній). За останній 41-й проект «Реконструкція водопроводу в селі Лютівка Решетилівського району» проголосувало 516 громадян (385 – письмово та 131 в електронній формі).

Такі показники свідчать про досить низький рівень е-демократії в регіоні, особливо на рівні обговорення проектів, голосування за них та контролю. Більш ефективною є інформаційна частина проектів. Так, для ознайомлення громадян з умовами конкурсу на сайті Полтавської обласної ради створено рубрику «Бюджет участі» [18]

Рубрика містить інформацію про бюджет участі, апікаційну форму проекту, бланк аналізу проекту, бланк голосування, пункти для голосування, інструкцію з електронного голосування

Важливим є розміщення інформації про бюджет участі на сайтах Полтавської обласної державної адміністрації та органів місцевого самоврядування області. Як правило, ці сайти містять посилання на інформацію, що розміщена на сайті Полтавської обласної ради.

Наприклад, на сайті Малоперещепинської громади Ново-санжарського району виділено рубрики «Всеукраїнський громадсь-

кий бюджет Полтавської області» та «Бюджет участі» з посиланням на сайт обласної ради та подано інформацію про підготовлений проект із закликом до мешканців громади проголосувати, зареєструвавшись на платформі та засоби електронної ідентифікації особи (*ЕЦП, mobileID, bankID*) [102].

У м. Горішні Плавні створено електронну «Платформа реалізації ідей для покращення твого міста». Практикується щоквартальний звіт про стан реалізації проєктів [131]. Активно працювала Пирятинська територіальна громада. На її сайті розміщено рубрику «Громадський бюджет (бюджет участі)», яка містить інформаційну довідку, форми бюлетеня для голосування, протоколи засідань координаційної ради, подані проєктні пропозиції (28), інформація про їх реалізацію тощо [125]. Важливо відзначити активізуючу роль іноземних партнерів та прагнення керівництва Полтавської обласної ради використати роботу в рамках бюджету участі для розширення партнерства. Так, у 2017 році нагородження переможців відбулося на Першому регіо-нальному форумі "Бюджет участі Полтавської області: здобутки та нові виклики", який пройшов в Полтавській обласній раді 15 лютого за участю 150 делегатів територіальних громад. Захід відбувся за підтримки Фонду Східна Європа, Фондації українсько-польської співпраці ПАУСІ та Полтавського Центру розвитку місцевого самоврядування, створеного за підтримки Програми "U-LEAD з Європою" та Мінрегіону. У рамках заходу також відбулося урочисте підписання Меморандуму про взаєморозуміння та співробітництво між Полтавською обласною радою та Фондом Східна Європа [17]

Можливості е-урядування активно використовуються і для організації навчання учасників проєктів. Наприклад, за результатами електронного оголошення від бажаючих взяти участь у семінарі-тренінгу з підготовки проєктів на Шкільний громадський бюджет Полтавської області 2019 року надійшло 175 анкет-заявок. При відборі кандидатів на участь у заході враховувалися мотивація, готовність долучитися до вирішення проблем свого навчального закладу. За результатами відбору, визначено сто учасників семінару-тренінгу. Список учасників оприлюднено на сайті обласної ради за посиланням [18]

Вважаємо суттєвим і розміщення на сайті Полтавської обласної ради збірників інформаційно-аналітичних матеріалів нормативно-правових та навчально-методичних матеріалів. Наприклад, збірник

„Обласний конкурс проектів розвитку територіальних громад Полтавської області“ підготовлено у співпраці з Полтавською обласною радою, проектом “Реформа управління на сході України”, що виконується *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH*, Полтавським обласним центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, а також Центром сприяння розвитку співробітництва територіальних громад. Збірник містить теоретичні та практичні матеріали, нормативно-правові акти, інформаційні документи, кращі практики, а також методичні матеріали щодо різних аспектів реалізації конкурсу. Збірник адресовано для науковців, експертів, державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, а також усіх тих, хто цікавиться питаннями децентралізації та місцевого розвитку [117]

Аналіз полтавського досвіду впровадження бюджету участі підтверджує думку, що його український варіант можна віднести до класичної моделі, що впроваджена у Порту-Алегрі (Бразилія), адаптована для Європи (наприклад, Сопот, Польща) і характеризується такими рисами: прийняття рішення радою, добровільне висування учасників процесу, залучення громадян, відкриті зустрічі з приводу бюджету, ранжування проектів відповідно до критерію розподільчої справедливості за формальними правилами тощо.

За результатами проведеного дослідження розвитку бюджету участі у Полтавській області можна стверджувати про його велике значення для вирішення місцевих питань та стимулювання участі громадськості у процесах прийняття та реалізації рішень.

Запровадження бюджету участі Полтавської області як інструменту становлення е-демократії сприяє розвитку місцевого самоврядування, громадської активності, сегменту соціально-відповідального бізнесу шляхом залучення учасників до публічних консультацій щодо бюджету міста, опрацювання громадських проектів, контролю за їх реалізацією. Бюджет участі – це процес розвитку партнерських відносин між територіальними громадами та органами місцевого самоврядування, запровадження інноваційних механізмів залучення громадян до співпраці в бюджетному процесі, удосконалення громадських ініціатив, спрямованих на подолання пріоритетних та проблемних питань діяльності територіальних громад.

Можна зробити висновок що бюджет участі або партисипаторне бюджетування (ПБ) разом з е-демократією є прямим демократичним підходом до складання місцевого бюджету. Він надає громадянам можливість ознайомитись з бюджетними операціями та обмірковувати, обговорювати та впливати на розподіл публічних фінансових ресурсів. Це інструмент для навчання, залучення й розширення можливостей громадян та посилення потреби у належному управлінні. Підвищені прозорість та підзвітність, характерні для бюджету участі, можуть сприяти збільшенню ефективності публічного управління та обмеженню протекціонізму та корупції.

Водночас, досвід реалізації бюджету участі у Полтавській області підтверджує думку, що становлення інституту е-демократії в Україні супроводжується певними труднощами, що зумовлює її певне дисфункціонування. «Пояснюється це наявністю великої кількості перешкод: нестачею фінансових та технічних ресурсів, низькою обізнаністю та поінформованістю громадян щодо інструментів електронної демократії, браком інтерактивного контенту на веб-сайтах органів державної влади та відповідних інструментів е-демократії, неузгодженістю політичної волі поміж державними посадовцями щодо поєднання та просування інструментів е-демократії, особливостями політичної культури українського суспільства, зокрема традицією закритості влади та пасивності громадян, консервацією раніше усталених моделей спілкування громадян, особливо старшого покоління, із владою. Їхня значна частина або не вміє користуватися сучасними інформаційно-комунікативними технологіями, або не бажає користуватися інструментами е-демократії, оскільки віддає перевагу традиційним методам (наприклад, похід в адміністрацію для написання звернення чи особистого спілкування з чиновниками замість написання електронної петиції)» [181, с. 39].

Ми вважаємо, що інструмент ГБ Полтавської області відіграє позитивну роль не лише у вирішенні питань, що виникають в процесі розвитку територіальних громад, а й сприяє активізації участі громадян в процесах публічного управління. Ці позитиви можна посилити, використовуючи вже наявний український та зарубіжний досвід, зокрема – польський. Важливим є створення умов для розвитку е-демократії, що дасть змогу посилити участь, ініціативність та залучення громадян на місцевому рівні до публічного життя; поліпшити прозорість процесу прийняття рішень, а також підзвітність

демократичних інститутів; сприяти публічним дискусіям та привертати увагу громадян до процесу прийняття рішень

4.4. Становлення та розвиток процесу інформатизації публічної адміністрації в Республіці Польща

(Лахижа М.І., Антоненко В.П.)

Перехід до інформаційного суспільства став однією із загальних тенденцій сучасного розвитку, відбуваючись у всіх сферах життєдіяльності. Особливо важливою є технологія електронного урядування, впровадження якої залежить від багатьох факторів, впливаючи в свою чергу на політичні, економічні, соціальні та інші процеси, що відбуваються в суспільстві.

Інформатизація публічної адміністрації (далі – ПА) у розвинених країнах світу стала неодмінною умовою її розвитку адекватно до вимог сучасності.

Значну увагу цьому процесу приділяють і в колишніх соціалістичних державах. Хрестоматійним став приклад Естонії, який успішно використовується і в Україні. Менш відомим є приклад Республіки Польща, де вдалося досягти проривних результатів не лише у розвитку економіки та високого рівня життя громадян, а і в процесі інформатизації.

Мета дослідження полягає в узагальненні польського досвіду становлення інформаційного суспільства та розвитку е-урядування, виявленні закономірностей ПА, а також переваг та недоліків у Польщі. Проблематика ПА належить до популярних у науці державного управління. Більшість дослідників вивчають теоретичні аспекти е-демократії та е-урядування і їх становлення в Україні. Зарубіжний досвід е-урядування вивчали Ю. Абраменко, Б. Дзюндзюк, М. Демкова, О. Загвойська, С. Квітка, І. Лопушинський, М. Лахижа, Л. Прокопенко, І. Чикаренко, С. Чукут та інші, в основному, на прикладі розвинених країн світу та Естонії. Варто відзначити й перші звернення українських вчених до вивчення е-урядування в Польщі (А. Митко, А. Серенок).

У Республіці Польща процесу інформатизації приділяють значну увагу, хоча вона й не належить до його фаворитів. Питання ПА з точки зору історії впровадження, нормативно-правового забезпечення, підготовки кадрів, розвитку технологій тощо дослід-